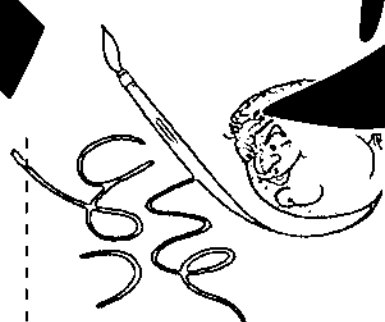

کاریکاتور در جهان عرب

جمال
الفنان المصري
محمد فرجات

عبد الهادي

گزارش اختصاصی: رائد خلیل، سوریه مترجم: احمد کعبی فلاحیه

کاریکاتور هنری است که با صنعت چاپ توسعه فراوانی یافت و خود را از این رهگذر بر همه نمایاند. با گسترش چاپ و افزایش مطبوعات چه از نظر تیراژ و چه از نظر شکل انتشار کاریکاتور نیز موازی با جریان یاد شده به رشد خود ادامه داد.

«کتاب» میزبان بعدی کاریکاتور بود و آخرین آنان احتمالاً مخاطبین فاقد سواد نوشتاری از طریق تلویزیون این رسانه تصویری گویا با کاریکاتور آشنا شده‌اند. بسیاری از بی سوادان که تا به حال یک روزنامه هم نخریده‌اند توسط تلویزیون، آشنایی و ارتباط خود را با کاریکاتور هموار کرده‌اند.

کاریکاتور از طریق دیگری نیز مجوز انتشار گرفت و آن نمایشگاه‌ها و جشنواره‌های هنری بود که هر چند سال یک بار با برپایی خود مخاطبین بی شماری را برای دیدن این آثار به درون خود می کشانند.

کاریکاتور، هنر زندگی و ارتباط است. فراسوی خطوط سیاه و سفید، رنج انسان‌ها است که به چشم می آید. نوستالژی آدم‌ها نسبت به خاک، نسبت به عشق، نسبت به آنچه که با آنها سر و کار دارد و حتی نسبت به انسانیت خود که گاهی گم می شود، همه در لابلای این خطوط درهم، قابل دیدن و احساس است.

کاریکاتور هنری است که از ابزار هنرهای دیگر استفاده نمی کند. ابزار کاریکاتور مختص به کاریکاتور و از خود اوست. از سوی دیگر کاریکاتور نمادگر است از ظرفیت‌های ابزار جهت ارائه پیام استفاده کند. همین امر، نفس کاریکاتور را نیز ظریف ساخته است. ظرافت کاریکاتور فی نفسه وجود ندارد. بلکه ناشی از ظرافت ذهن کاریکاتور است.

که در یک تجلی هنری خود را به عین می نمایاند و موجبات انبساط خاطر را فراهم می آورد. ارتباط متقابل کاریکاتور و مخاطب بر دعوت به کشف و گذارده شده است مخاطب ضمن انبساط خاطر، خود را ناچار می بیند که رمز پیام را دریابد و همین موجب نوعی پیروزی در مخاطب می گردد. پیروزی ناشی از دوک آنچه کاریکاتور قصد ارائه آن را داشته است.

شاید بتوان کاریکاتور را به نوعی چیستان تشبیه کرد که لذت ناشی از درک مطلب را به مخاطب اهداء می کند. از این روی می توان این پرسش را به کنش متقابل تعبیر کرد.

کاریکاتور صرفاً برای خندانند خلق نشده بلکه هنری است تقدیر داز در تمام جهات! کاریکاتور علاوه بر تبسم، تمایزات متعددی را به مخاطب انتقال می دهد. یکی از این تمایزات جراحی شخصیت آدم‌هاست و نمایاندن آنچه را که پیش از این قابل رویت نبود. و طبیعی است که این روشنگری‌ها با اشاره و تلمیح و ایماست. چون کاریکاتور، قصد شرح و بسط ندارد. در خانه اگر کسی است یک حرف بس است.

کاریکاتور، مصداق العاقل یکفیه الاشارة عمل می کند. و این، حکایت همان قل و دل می باشد. موضوعات کاریکاتور:

موضوع هر چیز، دستمایه کاریکاتور قرار می گیرد. این موضوعات در یک تقسیم بندی کلی به موضوعات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و هنری تقسیم می شوند. ممکن است موضوعات دیگری هم داشته باشیم که ظاهرآ در تقسیم بندی فوق نگنجد به عنوان مثال: «محیط زیست»! یا اگر با دقت بیشتری بدان نگرسته شود باید آن را در موضوعات اجتماعی و اقتصادی به صورت توأمان جای داد. و دلایل آن نیز کاملاً روشن است.

البته مشکل اصلی نه شکل تقسیم بندی موضوعات بلکه ارائه موضوعات است. پیام کاریکاتور در هر قالبی اشاره شود به واسطه مطبوعات سرانجام به مخاطب خواهد رسید. هدف این است که پیام رسانی این هنر دچار تعطیلی یا اختلال نشود. مطبوعات آزاد با فراهم آوردن بستر مناسب، مراتب را تمهید کرده‌اند.

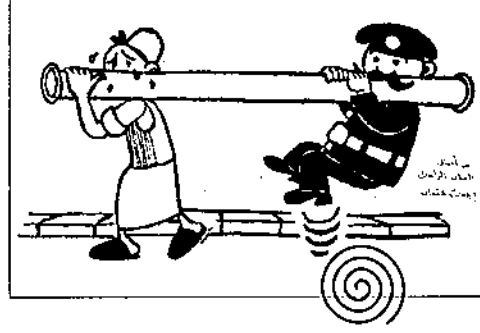
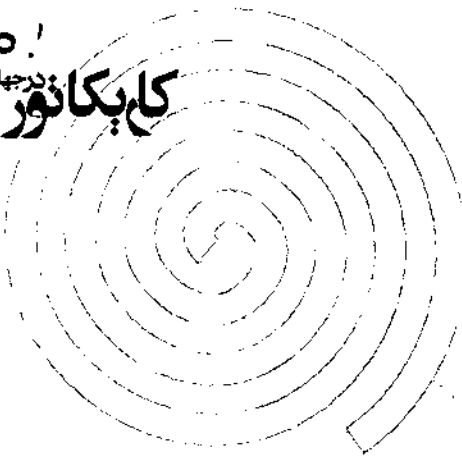
«بوم» برای کاریکاتور سبب مثل «سن» برای بازیگر است. همان گونه که بازیگر تمام هنر خود را روی سن منتقل می کند. کاریکاتور سبب نیز تمام هنر خود را روی بوم می ریزد و کار را یکسره می کند. روی بوم خیلی چیزها می تواند جای بگیرد: عناصر، ترکیب، رنگ، مناسبات و خیلی چیزهای دیگر، کاریکاتور سبب با یک معماری هنر مندانه این جزئیات را به هم می آمیزد و از آن چیزی می سازد که موسوم به «کاریکاتور» است.

بدیهی است که در هم آمیختن عناصر یاد شده باید بر اساس انتقالی رسا از این پیام باشد و طبعاً ملاحظه بسیاری از امور، منجمله سواد بصری از اساس کار هنر مند است.

سواد بصری نیز مانند هر پدیده‌ی دیگر برای خود «چشم و خیم» دارد. تفاوت‌های فرهنگی، یکی از ابعاد این پدیده به

کتابکاتور عربی

شمار می آید. و در صورت عدم ملاحظه پیام سانی و دچار نارسایی خواهد شد. یکی از موارد قابل تعامل در کاریکاتور، ایده است که در چه سطحی مورد پرداخت قرار می گیرد بسیاری از این ایده ها را می توان در دو کلاس متفاوت ارائه داد، که باز هم تابعی از عوامل فرهنگی است. در یک نگاه کلی، ایده ها هر چه به زندگی مردم نزدیک تر باشند از دریافت بیشتری برخوردار می گردند. و هر چه به جنبه های انتزاعی نزدیکتر شوند از دریافت کمتری بهره خواهند برد و این، همچنان که عرض شد از توابع عوامل فرهنگی و سواد بصری عامه است. اگر توصیه های پیشین به درستی مورد ملاحظه قرار گیرد، این ارتباط به بهترین وجه خود میان هنرمند و مخاطب برقرار می گردد.

من قرارات رئیس بهجاتوس

رب السیف والقلم

خط در کاریکاتور در مورد اینکه خط در کاریکاتور باید از چه ضخامتی برخوردار باشد بحث های زیادی مطرح شده است. واقع امر این است که خط در کاریکاتور (یا حتی در طراحی به صورت عام) امری است کاملاً نسبی! باید دید طرح کدام، سوژه کدام و ایده کدام است، آنگاه با توجه به مقیاس ذهنی که ناشی از مقیاس تجربی است ضخامت مناسب برای خود را انتخاب کرد. خط های نازک و لرزان، اغلب برای موقعیت های متزلزل به کار می رود. و خط های ضخیم بیشتر برای ایجاد سد یا مانع و خط های میانه نیز برای خلق موقعیت های متعارف به کار می رود. آنچه گفته شد یک قاعده کلی است و طبیعی است که نمی توان روی یک قاعده کلی عمل کرد. اما آنچه قابل دریافت است این است که برای عملکرد بهتر، شایسته است که ذهن را در انتخاب نوع خط، بر حسب تجربه آزاد بگذاریم. البته این مسئله نیز قابل توجه است که انتخاب خط پیش از هر چیز به حساسیت کاریکاتوریست بر می گردد. و این حساسیت تابعی از عوامل بسیار متنوع نظیر تربیت، شخصیت و سلوک روحی اوست. سایر عوامل ناشی از شرایط محیطی و فرهنگی است. بسیار دیده شده است که پاره ای از هنرمندان برای طراحی کاریکاتور از خطوطی به پهنای ذغال استفاده می کنند. مسلماً چنین انتخابی بر اساس عوامل فرهنگی نیست و همان گونه که پیشتر گفته شد بر اساس سلوک روحی خود کاریکاتوریست است.

کتاب ماه و بزه کاریکاتور

کتابکاتور عربی

کاریکاتور رنگی: با توسعه مطبوعات و مهیا شدن شرایط افزون رنگ به یمن پیشرفت صنعت چاپ، کاریکاتور رنگی نیز پا به عرصه وجود گذاشت. کاریکاتور پیش از این به کاریکاتور سیاه و سفید شناخته می شد و همین خصیصه چند قرن برای کاریکاتور محفوظ مانده بود و حضور رنگ باعث شد هنرمندان کاریکاتوریست به مقتضای حال و روز خود مقادیری از رنگ را به دلخواه به بوم خود اضافه کنند. در ابتدا بسیاری از کاریکاتوریست ها صرفاً به یک رنگ (رنگ سرخ) اکتفا کردند چون بیانگر مفاهیمی چون شهادت بود. ولی بعدها به دلیل باز بودن دست و مهیا بودن امکانات، چهار رنگ و سپس ۱۶ رنگ را به بوم خود اضافه کردند. بعد از آن به کمک رایانه محدودیت رنگ از میان رفت به طوری که بوم کاریکاتوریست ها با بوم نقاشان یکی شد. بدون تردید کاریکاتور غربی، بیش از مارنگ را تجربه کرده بود و همین مورد باعث شد که آنان (غربیان) مهارتی بیشتر از ما در به کار بردن رنگ داشته باشند.

البته این، بازتاب پیشرفت صنعت چاپ در هنر کاریکاتور بود. پیشرفت چاپ در همه هنرها اثر خود را بر جای گذاشت و طبعاً کاریکاتور نیز استثناء نبود. با اینکه کاریکاتور بر خطوط سیاه و سفید استوار است باز خود را بی نیاز از این ابزار به احساس نکرد و اجازه داد رنگ را مهمان خود کند.

اضافه شدن رنگ به کاریکاتور موجب شد کاریکاتور وارد دنیای کودکان شود و دنیای آنان را نیز با رنگ های تاز شاد سرشار از هیجان نماید. با تمام اینها رنگ، موجب تغییر در موضوعیت کاریکاتور نشد فقط جلوه های آن را بر بارتر ساخت. موضوعیت در کاریکاتور همان بود که از پیش می شناختیم و با آن انس داشتیم.

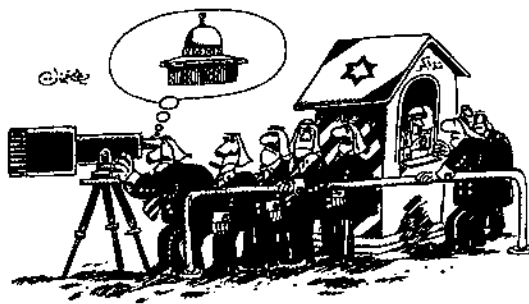
کاریکاتور عربی همانند کاریکاتور غربی، پیشرفت خود را مدیون تحول چاپ و ظهور مطبوعات می داند. به طوری که می توان گفت کاریکاتور بدون مطبوعات هیچ گاه نمی توانست پذیرشی اینچنین در میان عموم بیابد. مطبوعات عربی در نیمه دوم قرن نوزدهم جان گرفت. نخستین نشریات عربی نیز در مصر و سوریه به منصفی ظهور رسید. اندکی پس از ظهور نشریات عربی، کاریکاتور به تبع شرایط مناسبی که پیش آمده بود خودی نشان داد و مکانی بر جسته ای را برای خود اختصاص داد.

از نشریاتی که در آن ایام بیشترین اهتمام را در جهت اعتلای هنر کاریکاتور از خود نشان دادند، می توان از نشریات زیر نام برد:

- ۱- ابونضارة که در سال ۱۸۷۷ منتشر شد و بیشتر بر کاریکاتورهای با موضوع هزل (فکاهیات) اختصاص داشت.
- ۲- ظهرک بالک در سال ۱۹۰۹ در سوریه.
- ۳- المضحک المبکی در سال ۱۹۲۳ در لبنان.
- ۴- عیواظ در لبنان.
- ۵- الدبور در لبنان.
- ۶- الاثین در مصر.
- ۷- البعکرة در مصر.
- ۸- کاریکاتور در مصر.
- ۹- صم بگم که در یمن منتشر می شد.

آنچه که بر شمر دیم مهم ترین نشریات جهان عرب بودند که در انتهای قرن نوزدهم و ابتدای قرن بیستم به چاپ می رسیدند. پاره ای از نشریات عربی کاریکاتور را با چشم دیگری می نگریند و آن را به عنوان یک عنصر اساسی و نه تزئینی تلقی می کردند. آنان معتقد بودند که کاریکاتور یک ماده اصلی در ژورنالیسم است و نمی توان از آن گاهی به

علی فرزات / سوریه

نیج ذوق یا سلیقه، چشم پوشید. خوشبختانه این برداشت دوم، مقبولیت عامه یافته و مورد پذیرش بسیاری از دست اندرکاران مطبوعات قرار گرفته است. نخستین مطبوعات عربی به ویژه مطبوعات مصری از کاریکاتوریست‌های غیرعرب استفاده می‌کردند. نظیر سانتس از اسپانیا، رفقی از ترکیه، صاروخان که یک کاریکاتوریست ارمنی بود. همچنین مطبوعات در لبنان نیز چنین روندی داشتند. آنان نیز از کاریکاتوریست‌های غیرعرب سود می‌جستند. مانند دیوان عجمیان که یک کاریکاتوریست ارمنی بود. بیشتر کاریکاتوریست‌های مطبوعات عرب، غیرعرب بودند مگر اندکی از آنها مثل عراق، لیبی، سوریه که هنرمندان آنان زاده‌ی همان آب و خاک بودند. و همین کاریکاتوریست‌های وطنی بودند که به بهترین وجه کاریکاتور را بر پایه فرهنگ بومی استوار کردند و آن را به پیش راندند. در خاتمه می‌توان به نام آنها اشاره مختصری داشت.

محمد عبدالمنعم رخا، عبدالله عبدالسمیع، زهدی العدوی از مصر. عبداللطیف خناشوالی، سمیر کحاله از سوریه. خلیل الاشقر، اندره سمارة از لبنان. نزار سلیم، حمیدالمحل از عراق.

نام‌های بر شمرده به نسل اول کاریکاتوریست‌های عرب اشاره دارد. در اینجا بد نیست فهرستی از نسل دوم نیز داشته باشیم.

- صلاح جاهین، جورج البهجوری، احمد حجازی، بهجت عثمان از مصر.
 - محمد الزواوی از لیبی.
 - ع. الصبان از مغرب.
 - ناجی العلی از فلسطین.
 - رشید قاسی از الجزایر.
 - علی فرزات، عبدالهدای شمّاع، یوسف عدلکی از سوریه.
 - عبدالرحیم یاسر از عراق.
 - سلمان المالک از قطر.
 - یار صادق، حبیب حداد، محمود کحیل، ملحم عماد از لبنان.
- در حال حاضر نسل سومی از کاریکاتوریست‌ها دزراهند، نسلی که آینده مطبوعات جهان عرب را در گون خواهند کرد. امیدوارم مجال مناسب برای حضور آنان فراهم آید.

کاریکاتوریست‌های مطرح عرب

بهجت عثمان / مصر

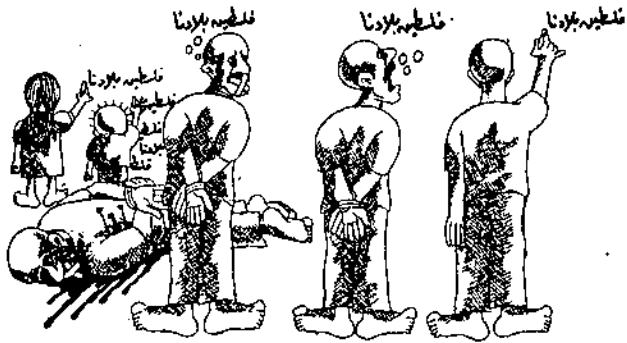
این هنرمند مصری در تاریخ ۲ / ژوئن / ۲۰۰۱ در سن ۷۰ سالگی به دیار باقی شتافت. و یکی از پایه گذاران «مدرسه کاریکاتور نوین» در قاهره است. شخصیتی که او آفرید موسوم به «بهجتوس» بود که در قالب آن سردمداران جهان سوم را مورد انتقاد و استهزاء قرار می‌داد.

او در ۲۷ سپتامبر ۱۹۳۱ میلادی متولد شد. در سال ۱۹۵۲ میلادی از دانشکده هنرهای زیبا در رشته پیکرتراشی فارغ التحصیل شد. پس از آن به تدریس پرداخت و متعاقباً در موسسه مطبوعاتی روز البیوسف سرگرم کار شد. وی در انتشار روزنامه المساء سهم بسزایی داشت. برای کودکان نیز نقاشی می‌کرد. او حدوداً ۵۰ کتاب برای کودکان تصویرگری کرد. همچنین در زمینه‌ی کاریکاتور دو کتاب اساسی تحت عنوان: «دیکتاتوری برای تازه کارها» که در سال ۱۹۹۰ به چاپ رسید و «مردم و حکومت» که در سال ۱۹۸۸ به چاپ رسید. پس از این دو کتاب که منجر به شهرت او شد دو کتاب به نام «بهجتوس» و «رفاق سلاح» نیز به چاپ رسید. در سال ۲۰۰۱ جایزه برترین تصویرگر مصر را از آن خود کرد. بهجت عثمان همان گونه که گفتیم با خلق بهجتوس — نام یکی از پرسوناژهای خود — مسایل و مشکلات جامعه مصری را به تصویر کشیده است. بهجتوس یک رهبر است که ظاهراً ادلش برای ملتش می‌سوزد و سعی می‌کند جهت رفاه حال شهروندان، اقداماتی را صورت دهد. تمام طرح‌هایش با این که کم‌دی است ولی در بعد سیاسی کاملاً مشترک است. زمینه کارهای سیاسی وی — شامل ارتباط مردم و دولت، دولت و مردم، زن و شوهر، پدر و بچه‌ها، مسایل حقوق بشر و کلاماً مناسبات انسانی است. در طرح‌های وی، ارتباط مصر با سایر کشورها — به خصوص کشورهای عربی — مورد نقد قرار گرفته است.

سلان فرهاد / لبنان

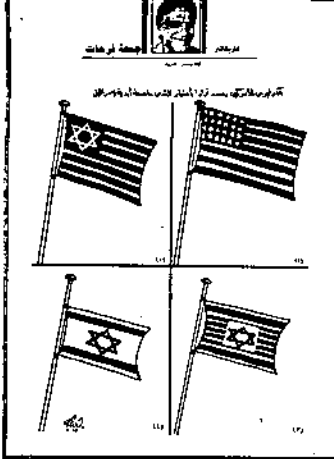
ارتباط مصر و اسرائیل از جمله موارد مشروح در کاریکاتورهای بهجت عثمان است. او با وجود کهنسالی، روحیه‌ای بسیار شاد و کودکانه داشت شاید برای همین بود که جزء معدود تصویرگران موفق کتاب‌های کودک به شمار می‌آمد.

ناجی العلی / فلسطین

کتاب ماه
ویژه کاریکاتور

کتاب ماه
ویژه کاریکاتور

محمد الزاوی / لیبی

در سال ۱۹۳۶ در بنغازی یکی از شهرهای لیبی متولد شد. تا سال چهارم ابتدایی به تحصیل ادامه داد و سپس به دلایل اقتصادی مدرسه را ترک کرد. او علاوه بر نقاشی و کاریکاتور در انیمیشن هم دست دارد، هر چند روزنامه نگار قابلی نیز به شمار می آید.

مدال شهروند برتر را دریافت کرده (یا به آن مفتخر شده) و در ترسیم نقاشی و کاریکاتور ظرافت بسیاری به خرج می دهد، به طوری که بوم نقاشی اش، دیدگان را به کشف «جزئیات نادیده» فرامی خواند. اتفاقاً همین جزئیات است که بیننده را دچار کشش و صف ناپذیری می سازد و از این رهگذر، موجبات تعامل و درنگ در پیام های او را به وجود می آورد. از وی نمایشگاه های متعددی در لیبی و کشورهای دیگر جهان برپا شده است. کارهای رنگی او دارای جلوه های مضاعفی است که مخاطبین را میخکوب می کند. ترکیب رنگ های تند و دلنشین که از هم نشینی طبیعی رنگ ها برخاسته مجموعه ای بی نظیر از کارهای او آفریده است. تاکنون دو کتاب عمده «الوجه الآخر» و «اتم» از وی به چاپ رسیده که میراثی گرانبها از هنر کاریکاتور شرقی، به ویژه افریقایی است و هم اکنون در روزنامه «الزحف الأخضر» چاپ لیبی فعالیت دارد.

جمعه فرحات / مصر

او در سال ۱۹۴۱ میلادی در قاهره به دنیا آمد و در سال ۱۹۶۲ از دانشگاه قاهره در رشته «بازرگانی خارجی» درجه کارشناسی گرفت. از سال ۱۹۶۴ در دو نشریه «صبح الخیر» و «روز الیوسف» سرگرم فعالیت هنری شد. در حال حاضر در نشریات «الاهرام» و «الاهرام ویکلی» و «الاهرام الاقتصادي» و «العالم الیوم» فعالیت دارد. جمعه فرحات با ۱۲۰ نشریه آمریکایی و ۲۵ نشریه اروپایی همکاری هنری - کاریکاتور - دارد. بسیار پر جنب و جوش است و از طراحی و مبارزه و درگیری و بحث و جدل خسته نمی شود و معتقد است که کاریکاتور، هنر مقاومت است. کاریکاتور نوعی برتری به هنرمند اعطا می کند که در سایه همین برتری و احساس ناشی از آن، توان پایداری را در هنرمند افزایش می بخشد. و همین پایداری است که روح کاریکاتوریست را از بسیاری چیزها مصون می دارد.

ملحم عماد / لبنان

در سال ۱۹۳۹ میلادی در لبنان متولد شد. فعالیت هنری خود را از سال ۱۹۶۱ در نشریه «الصيد» آغاز کرد. پس از آن با دو نشریه «السیاسه» و «بیروت المساء» فعالیت خود را گسترش داد.

وی در اقامت محدودی که در مصر داشت در دو نشریه روز الیوسف و صباح الخیر که در قاهره به چاپ می رسید همکاری خود را گسترش داد. مدتی به ایتالیا سفر می کند ولی پس از بازگشت به لبنان در سال های ۷۵-۱۹۶۲ کاریکاتورهای خود را در روزنامه الحیاه به چاپ می رساند. از سال ۱۹۷۵ به بعد به روزنامه الکفاح العربی می رود و کاریکاتور است Fix آنجا می شود.

وی تاکنون ۳ کتاب طرح و کاریکاتور منتشر کرده است که مهم ترین آنها الحکم اللذاتی «خودمختاری» است. همچنین در نمایشگاه های داخلی و خارجی متعددی شرکت کرده که مهم ترین آن همایش کاریکاتور در لندن (۱۹۷۰) است. کارهای ملحم عماد پر تخیل و ابداع استوار است. کاریکاتورهای وی در عین کمیک بودن از استواری و پختگی خاصی برخوردار است. طرح های او با توجه به مسایل جاری لبنان، ترسیم کننده ی جامعه ی در حال انتقال است. انتقال از انقلاب به صلح. او همچنین فاشیسم را تحلیل می کند و زوایای آن را با قلم رسای خود به نامی نشاناند و با توجه به قدرتی که در ترسیم دارد توانسته است جایگاه ویژه ای برای خود در مطبوعات لبنان فراهم آورد. وی در نمایشگاه های داخلی و خارجی متعددی شرکت داشته و آثارش، چشم نواز بسیاری از مخاطبین این هنر قرار گرفته است.

عبدالهادی شماع / سوریه

در سال ۱۹۵۴ میلادی در شهر حلب (سوریه) به دنیا آمد. در سال ۱۹۸۱ کارشناسی هنری زیبا را از دانشگاه دمشق دریافت داشت. در سال ۱۹۷۷ همکاری خود را با نشریه تشرین، چاپ دمشق آغاز کرد و متعاقباً در چندین نمایشگاه کاریکاتور داخلی و آسیایی شرکت کرد. در سال ۱۹۸۴ و ۱۹۸۹ دوبار پیاپی لوح تقدیر از نمایشگاه دیسبرگ را از آن خود کرد. در سال ۱۹۸۴ مبادرت به برپایی یک نمایشگاه انفرادی در پراگ، پایتخت چکسلواکی کرد در سال ۱۹۹۰ جایزه ی دوم نمایشگاه عربی - افریقایی قاهره را به خود اختصاص داد.

او در حال حاضر با نشریه الوطن چاپ ریاض (عربستان) همکاری دارد. از خصوصیات کارهای شماع، تحرک و پویایی است. که آثارش را از دیگر همعقاراناش متمایز ساخته است. از سوی دیگر قدرت اجرایی ایده آل که از خصوصیات دیگر کارهای او است توانسته است جاذبه های بصری فراوانی را برای مخاطب به ارمغان آورد. شماع توانسته است با جاذبه های خاص پسند ا بر مخاطبین خود بیفزاید و آنها را در لذت جویی از هنر کاریکاتور سهیم گرداند. مسایلی که در کاریکاتورهای شماع یافت می شود، مسایلی است که در جامعه عربی - اسرائیلی می گذرد. زورمداری - ترور و له له زدن برای آزادی از جمله مسائلی است که در طرح های شماع به وضوح قابل رویت اند. سادگی و رسایی از جمله ویژگی های دیگر کارهای این هنرمند است. در مجموع کارهای شماع توانسته است خلاء کاریکاتور خوب را در جامعه سوریه (به طور اخص) و در جامعه عرب (بطور اعم) پر کند.

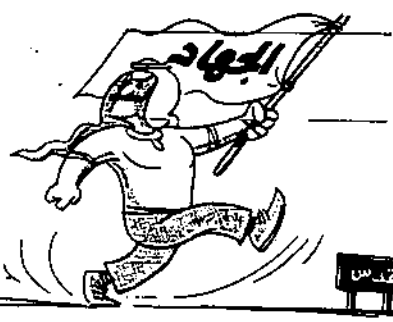
عصام حسن / سوریه

عصام حسن در سال ۱۹۶۴ در لاذقیه یکی از شهرهای سوریه به دنیا آمد. وی کاریکاتور را از سال ۱۹۸۵ با مطبوعات داخلی آغاز کرد از او در سال ۱۹۹۷ یک مجموعه کاریکاتور تحت عنوان «ما قُل و دَل» منتشر کرد. وی تاکنون در سه نمایشگاه انفرادی (۱۹۹۸ در لاذقیه)، (۱۹۹۸ در دمشق)، (۲۰۰۰ در دمشق) شرکت کرده.

پرکارترین کاریکاتورها در جهان

کلیک کارتون عرب

کتاب ماه
ویژه کاریکاتور

است. حسام حسن در حال حاضر در مجله‌ی الصدی چاپ امارات فعالیت دارد. در نقاشی و طرح جلد و پوستر نیز مهارت دارد به طوری که تاکنون تعداد زیادی طرح و پوستر از وی به چاپ رسیده است. علاوه بر طرح و نقاشی، مهارت بسزایی نیز در خطاطی دارد. تکنیکی که حسام حسن در طراحی و کاریکاتور به کار می‌برد در ابتدا شباهت زیادی به تکنیک علی فرزات کاریکاتورست برجسته‌ی سوری داشت ولی بعدها با تغییراتی که در برخی روش‌ها به خصوص نوع هاشور ایجاد کرد از تکنیک طراحی علی فرزات تا اندازه‌ای فاصله گرفت. با این حال هر از چند گاهی، تأثیرات ناخودآگاه این مورد در کاریکاتورهای حسام حسن قابل دریافت به نظر می‌رسد.

با قدرت و متانتی که در آثار حسام حسن دیده می‌شود می‌توان به آینده پر بار او امید فراوان داشت. وی هنرمندی با اراده و توانمند است.

کاریکاتورهای او همان‌گونه که شاهد تعدادی از آنها هستید، بیانگر این توان و پشتکار است، هر چند هاشورهای وی شاید طولانی‌ترین قسمت کار وی باشد با این حال بسیار چشم‌نواز به نظر می‌رسند. مجموعه آثار وی (ماقل و دلد) گزیده‌ای است از آخرین آثار این هنرمند جوان! کارهای رنگی او همراه با هاشورهای مینیاتوری، نشانه‌ای از تمهد شخصی وی به یک اجرای هنرمندانه است.

ناجی العلی / فلسطین.

نام اصلی او فنادی عوض الأدهمی است. در سال ۱۹۳۶ در روستای شجره چشم به جهان گشود. یازده ساله بود که با چار شاد زادگاه خود را ترک کند. او با بسیاری از آثار گاتی که از بد حادثه به اردوگاه عین الحلو پناه‌نمده شده بود، پیوست. او در آنجا از سستی که به هموطنانش داشت به آگاه شد... و پس از سال‌ها زندگی در اردوگاه هاشورهای فلسطین در «هنر» برای خود دستگیری بیابد. در این راه دانشگاه را که به دلیل روح نازا و وسیره گوش ناتمام مانده بود و با بیان رساندن و در مطبوعات سنگر همیشگی کار بر داشت. وی بی‌تردید یکی از بزرگترین کاریکاتورست‌های جهان عرب است. این بزرگی صرفاً به قدرتش قائم‌وی محدود نمی‌شود بلکه به وسعت اراده و شهنشاهت وی نیز برمی‌گردد.

همه ناجی العلی را با پسری کوچک خود حفظ می‌شناسند. حفظه در واقع امضای ناجی العلی است. ولی او به قدری با این «امضاء» همساز شده که نسبت به او شخصیت و احساسی مشابه یک فرزند داشت. ناجی العلی در مطبوعات لبنان و کویت به طور متناوب همکاری داشت و گاه که شرایط در لبنان سخت می‌نمود در مطبوعات کویت طرح‌هایش را به چاپ می‌رساند و هنگامی که عرصه در کویت تنگ می‌شد به لبنان بازمی‌گشت.

طرح‌های وی پژوهاک ملت فلسطین است. وی در سفری که به لندن داشت در مقابل دفتر روزنامه *Alqabas* توسط یک فرد ناشناس به قتل رسید.

از ناجی العلی علاوه بر طرح‌های چاپ شده در مطبوعات، چندین کتاب ارزشمند باقی مانده است که شامل طرح‌های ماندگار اوست.

سلمان المالک / قطر.

سلمان المالک در سال ۱۹۵۸ در دوحه نایتخت قطر به دنیا آمد. در سال ۱۹۷۸ اکتیس از پایان گرفتن تحصیلات متوسطه در قطر، به مصر رفت و چند سال بعد در سال ۱۹۸۲ در رشته هنرهای تجسمی از دانشگاه هنرهای زیبای قاهره، کارشناسی خود را دریافت کرد. پس از آن نقاشی و کاریکاتور را به صورت جدی تری دنبال کرد. وی به نقاشی و اندازه کاریکاتور علاقه فراوانی دارد و با نابل‌های زیادی دارد که در آن‌ها نخل، دریا، ماهی، آب و فایق است. پرداختن به نقاشی و وی را در امر کاریکاتور و رنگ آمیزی استادانه آن بسیار کمک کرده است. به طوری که بسیاری طرح‌های وی را در جهان از نقاشی نموده و کاریکاتورهایش را از مناسبت خاصی برخوردار کرده‌اند و تاکنون مسوولیت‌های زیر را بر عهده داشته است:

- سرپرستی جمعیت هنرهای تجسمی قطر.
- مدیر هنری محله *البلوچه*.
- مسوول بخش هنری دکتور استون وزارت فرهنگ.
- مسوول بخش فعالیتهای هنری شورای دورش و جوانان.
- به اضافه فعالیت هنری در مطبوعات قطر.

او تاکنون در نمایشگاه‌های داخلی و خارجی متعددی شرکت کرده که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

- الف: نمایشگاه‌های داخلی:
- گالری‌های داخلی از سال ۱۹۷۲ تا ۱۹۹۲.
- گالری گروه جمعیت هنرهای تجسمی قطر از سال ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۲.
- نمایشگاه ادواری کشورهای عربی خلیج فارس (۱۹۹۲).
- نمایشگاه کشورهای عضو همکاری خلیج فارس، دوحه ۱۹۹۰.
- نخستین نمایشگاه انترآدی کاریکاتور / نقاشی دوحه ۱۹۸۷.
- نخستین نمایشگاه گروهی دوحه در سال ۱۹۸۳.
- وی همچنین جوایزی را دریافت داشته که عبارتند از:
- جایزه نخست از اولین نمایشگاه کاریکاتور در دوحه، ۱۹۹۳.
- جایزه ویژه از نمایشگاه ۲۵ فوریه، در کویت، ۱۹۹۰.
- جایزه دوم از نمایشگاه سه سالانه بین‌المللی مصر، ۱۹۹۰.

عبدالرحیم یاسر / عراق.

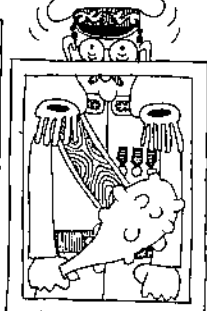
عبدالرحیم یاسر در سال ۱۹۵۱ در عراق به دنیا آمد. پس از گذراندن دوره متوسطه تحصیلات هنری اش را در مدرسه هنرهای زیبای بغداد سپری کرد. آثار او در ابتدا بیشتر در زمینه تصویرسازی نشریات کودکان بود. همکاری با این نشریات تا سال ۱۹۶۹ ادامه داشت. در سال ۱۹۷۲ در یک نمایشگاه گروهی که در بغداد برپا شده بود شرکت کرد. در این نمایشگاه تعدادی از کاریکاتورست‌های هموطن او شرکت داشتند.

در سال ۱۹۷۷ در جشنواره کاریکاتور گابروو ایتالی به نمایش درآمد. در سال ۱۹۷۹ فیلم انیمیشن بلندی را با همکاری راندر اوی تدوین کرد. عبدالرحیم یاسر در دومین گردهمایی کاریکاتورست‌های عراقی در سال ۱۹۸۲ و در جشنواره کاریکاتور ژاپن و همچنین در پنجمین فستیوال کاریکاتور عرب در داماس شرکت کرد. همچنین در سال

ثورة تصحيح!

انتفاضة!

انقلاب!

کتاب کار کارگاه

کتاب ماه ویژه کارگاه

۱۹۸۷ کارهایش را در جشنواره های متعددی چون کوبا و مصر ارایه داد. عبدالرحیم یاسر عضو انجمن کاریکاتوریست های عراقی و همچنین عضو انجمن روزنامه نگاران عراق است. او هم اکنون در مجله الفیاء چاپ بغداد فعالیت دارد. طرح های او اغلب ساده و بدون هاشوراند و به ندرت از سیاه روشن استفاده می کند و سعی دارد سادگی را تا نهایت ممکن در کارهای خود داشته باشد. در نگاه اول آدم های او بسیار ناتوان و ضعیف به نظر می رسند ولی به قول خودش: این آدم ها با وجود ناتوانی، زندگی خودشان را دنبال می کنند و هر کدام بسته به شرایط خود، زندگی و روزگار را پشت سر می گذرانند. سادگی و بی پیرایگی که در آثار وی مشاهده می شود، دلنشین به نظر می رسد. او معتقد است سادگی، مزیتی از مزایای سبک من است و تا آنجا که ضرورت را احساس نکرده ام تغییری در آن نخواهم داد.

یاسین خلیل / سوریه

یاسین خلیل یکی از کاریکاتوریست های برجسته سوریه است. در سال ۱۹۶۴ در دمشق به دنیا آمد. وی کارشناسی خود را از دانشکده هنرهای زیبای همان شهر گرفت. او با مجلات و روزنامه های متعددی همکاری دارد که می توان به مهم ترین آنان اشاره داشت: روزنامه العرب، چاپ قطر. السفیر، چاپ لبنان. العهد، چاپ لبنان. هفته نامه المستقبل، چاپ لندن. روزنامه الوطن، چاپ عمان. وی در نمایشگاه های انفرادی و گروهی متعددی شرکت یافته و جوایزی را نیز به خود اختصاص داده که این عناوین عبارتند از:

- جایزه نخست روزنامه السفیر (در سال ۱۹۸۹).
- جایزه و تقدیر نامه جشنواره آفریقا که در قاهره برپا شد در سال ۱۹۹۵.
- جایزه اول در جشنواره «دار الکوفه» که در ۱۹۹۰ در لندن برپا شد.
- جایزه نخست جشنواره انتفاضة که در اردن (سال ۱۹۹۰) برپا شد.
- جایزه و تقدیر نامه ای از کشور جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۹۸۹.

یاسین خلیل اخیراً کتابی تحت عنوان زفت را به چاپ برده است که در واقع مجموعه ای از کارهای سیاه و سفید اوست. سبک کار او بی تأثیر از سبک علی فرزات (کاریکاتوریست برجسته سوریه) نبوده. موضوع اغلب کاریکاتورهای وی صهیونیسم و جهان عرب می باشد. یاسین الخلیل هم اکنون مطبوعات داخلی (سوریه) را به عنوان پایگاه اصلی خود برگزیده است.

نبیل السلمی / مصر

وی در یکی از شهرهای مصر موسوم به اُسوان در سال ۱۹۴۱ میلادی چشم به جهان گشود. تحصیلات متوسطه خود را در قاهره به پایان برد و سپس به دانشکده هنرهای زیبا رفت و در سال ۱۹۹۲ کارشناسی خود را در این رشته گرفت. او از کودکی به طراحی علاقمند بود در طی همین ممارست ها بود که توانست نخستین کاریکاتور خود را در ۱۹ سالگی در روزنامه الشعب «قاهره» به چاپ برساند. پس از توفیق نشر به الشعب به روزنامه الجمهوریه رفت. وی برای اولین بار پس از جنگ، ۱۹۶۷ «جنگ مصر و اسرائیل» به اروپا سفر کرد و در آنجا از شهرهای پاریس، پراگ، برلن و صوفیا دیدن کرد و نمایشگاهی از کارهای خود را در این شهرها برگزار نمود. موضوع کاریکاتورهای این نمایشگاه ها به طور عمده پیرامون جنگ اعراب و اسرائیل دور می زد. در پی این شهرت جهانی، کارهای او در مجلات تخصصی کاریکاتور در پراگ، صوفیه و برلن به چاپ رسید. وی در ۱۹۷۴ قاهره را ترک کرد و در برلن با خانم دکتر کاترین، استاد زبان های شرقی دانشگاه هام بولت ازدواج کرد و نزدیک به ۱۰ سال در آنجا زندگی مشترکش را ادامه داد. در مدت ۱۲-۱۰ سالی که در برلن اقامت داشت، نمایشگاه های متعددی از آثار خود را راه انداخت که همین موجب شد شهرتی فراتر از پیش به دست آورد. وی در ۴۶ سالگی بر اثر ایست قلبی دارفانی را وداع گفت. در مورد وی باید گفت نبیل السلمی در آلمان به همان اندازه اعتبار و شهرت یافته بود که در جهان عرب.

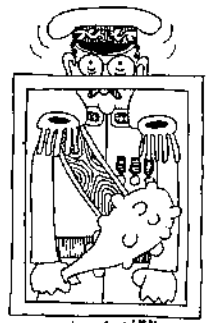
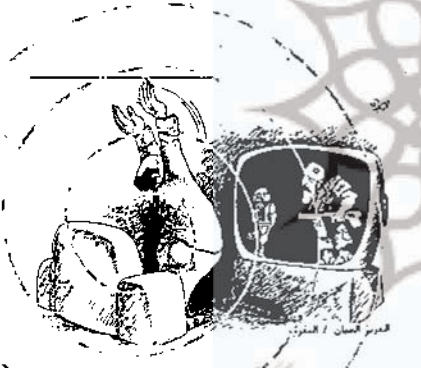
خالد الهاشمی / بحرین

وی در ۱۹۵۹ در بحرین متولد شد و در سال ۱۹۷۶ به سوریه رفت در سال ۱۹۸۳ از دانشگاه هنرهای زیبای دمشق در رشته معماری فارغ التحصیل شد. خالد از ۱۹۸۴ جهت تسلط در هنر کاریکاتور شروع به فعالیت کرد و همزمان توانست برخی از طرح هایش را روانه مطبوعات سازد. در آغاز این کاریکاتورها عمدتاً در مطبوعات و گاهنامه های محلی به چاپ می رسید. اما کمی بعد توانست به عنوان کاریکاتوریست رسمی روزنامه «الایام» که در «منامه» پایتخت بحرین به چاپ می رسد به کارش اعتبار و جدیت بیشتری بدهد.

خالد علاوه بر کار در زمینه های کاریکاتور و معماری، در طراحی بوستر و تصویرسازی نیز مهارت دارد. و ناکنون در نمایشگاه های فردی و گروهی داخلی و خارجی متعددی شرکت داشته است که مهم ترین شان عبارتند از:

- نمایشگاه داخلی بحرین، منامه ۱۹۹۰
- نمایشگاه همبستگی با جنبش انتفاضة دمشق ۱۹۹۰
- نمایشگاه جهان سوم - قاهره ۱۹۹۰

کاریکاتورهای هاشمی در باب مسایل اجتماعی همچون بوروکراسی و مسایل سیاسی مانند اختلافات اعراب و اسرائیل است. از موضوعات دیگر طرح های او می توان فقر، استثمار و مسایل ورزشی (از دید انتقادی) اشاره کرد. در کاریکاتورهای هاشمی، خطوط اغلب ساده و بی پیرایه اند و گاه هاشورهای چند، به طرح تزئین می بخشند. البته در طرح های او هاشورها یکسان در یک فرم ارائه نمی شوند و این عمدتاً از آن روست که وی هنوز سبک و شیوه ی خاص خود را نیافته است. وی گزیده ای از کارهایش را در مجموعه ای به نام «المزاح فی حدود المباح» گردآوری کرده است که به چاپ نیز رسیده است.

انتفاضة!

